

Ю. Борейко – доктор філософських наук,
професор кафедри політології та публічного
управління ВНУ імені Лесі Українки

Громадська участь як принцип діяльності місцевої територіальної громади

Більшість дослідників розглядають поняття «участь», з одного боку, як невід'ємну частину, з іншого – як необхідну умову та основний принцип розвитку громадянського суспільства. Потенційні стратегії залучення громадянського суспільства до питань планування й управління систематизувала та презентувала у формі продуктивної метафори «сходинки громадянської участі» американська дослідниця Ш. Арнштайн [1]. Водночас розуміння вченими концепту «громадянське суспільство» безпосередньо стосується громадської сфери, тому пов'язане з поняттям «громадська участь». На думку Г. Гаугтона, «повернення до громади» передбачає участь громадян у її функціонуванні [2].

Істотні зміни в громаді відбуваються за допомогою застосування моделі громадської участі, що передбачає залучення членів громади до планування розвитку та ухвалення рішень. Необхідною умовою розв'язання соціально-економічних проблем в громаді є налагодження партнерських відносин з органами місцевого самоврядування. Водночас демократичні принципи, а також добровільне залучення, самодопомога, планування та освіта в громаді є важливою складовою моделі громадської участі [3].

Реалізація громадської участі в місцевій громаді передбачає залучення громадян до співпраці щодо використання ресурсів, питань розвитку людини, довгострокового планування тощо. Водночас громадська участь є процесом, в основі якого лежить взаємодія громадського сектора з органами влади. Це означає, що підготовка, ухвалення та виконання рішень має відбуватися шляхом залучення необхідних засобів, які забезпечують розуміння проблем, інформування громадськості, вивчення громадської думки, а також пріоритетів та переваг у ставленні громадян до владних структур.

Громадська участь є включенням або залученням посадовців і підлеглих осіб до управління суспільними та державними справами. В цьому контексті громадська участь належить до основних складників демократії, що передбачає перехід від класичної ліберальної концепції «мінімальної держави» до провідного принципу «соціальної держави» – суспільства добробуту. Цей перехід є головною структурною передумовою масштабної громадської участі в функціонуванні сучасних демократичних держав. Суспільство добробуту, з одного боку, передбачає вищий ступінь залежності громадян від держави, іншого – їхню готовність до активних політичних дій як реакції на нездатність держави надавати ефективні управлінські послуги в царині належного рівня соціального забезпечення.

Методологічний характер має проблема розмежування понять «громадська участь» і «політична участь, які нерідко ототожнюються. Якщо політична участь громадян реалізується шляхом їх участі в розподілі політичної влади (вибори, голосування, референдуми, мітинги та ін.), то громадська участь – одна з найдієвіших форм участі в розв'язанні актуальних соціально-економічних та культурних проблем місцевої громади, що також опосередковано може бути участю в політичному процесі. Принцип громадської участі вказує на необхідність представлення в політичному процесі інтересів усіх прошарків суспільства. Йдеться про залучення громадян до обговорення та розробки політичних, соціально-економічних і культурних проєктів та програм, вплив на ухвалення рішень і контроль за їхнім виконанням, участь в самоуправлінні на місцевому рівні.

Громадська участь – один із принципів діяльності громадянського суспільства, в основі якого лежать демократичні права і свободи, гарантовані конституцією. Насамперед йдеться про надання громадянам можливості публічно висловлювати та відстоювати позицію шляхом консолідації з однодумцями, а також для пропаганди поглядів та ефективного організаційного впливу на органи влади. У цьому контексті громадську участь слід розуміти як участь структур громадянського суспільства в підготовці, ухваленні та організації контролю за виконанням рішень влади.

Близьке за змістом до громадської участі поняття «суспільна участь» передбачає діяльність некомерційних громадських організацій або організацій третього сектору. Використання поняття су-

спільної участі є доречним у контексті аналізу методів участі громадськості в розв'язанні певних соціальних проблем, наприклад, пов'язаних із сферою екології. У зв'язку з цим у громадській участі вбачається постійна взаємодія громадян з органами державної влади – відомствами, урядовими інституціями тощо, на яких покладена відповідальність за ухвалення рішень.

Сучасне розуміння демократичної участі ґрунтується на її усвідомленні як форми взаємодії та співпраці інститутів громадянського суспільства з владою, що забезпечує легітимність публічної влади. Демократична участь передбачає залучення громадян до державного управління шляхом ухвалення спільних рішень. Ця взаємодія ґрунтується на наближенні влади до людини, доступності, відкритості та емпатії, що сприяє забезпеченню прозорості відносин, відсутності формалізму. Влада створює механізми участі громадян, зокрема експертів, консультантів, контролерів, що зумовлює спільну відповідальність за ухвалені рішення.

Ці процеси передбачають вживання заходів, які сприяють повноцінному розумінню процесів з боку громадськості, а також механізмів підготовки й ухвалення рішень конкретним відомством, надання громадськості у повному обсязі інформації щодо статусу та просування розробок і реалізації проєктів, планів, програм, що стосуються формування пріоритетів політики. Важливе значення має вивчення думки зацікавлених громадян, їхнього сприйняття цілей та завдань влади, а також пріоритетів у використанні ресурсів, альтернативних стратегій розвитку, управління інформацією щодо ухвалення рішень.

Отже, громадська участь засвідчує значну увагу до цього феномена не лише з боку вчених, а й експертів, політиків, громадських діячів. Громадська участь є фактором підвищення ефективності діяльності місцевих органів влади, забезпечення їх контролю, допомоги у функціонуванні, вирішення частини соціальних проблем, підвищення рівня відповідальності представників громадськості, розвитку місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Arnstein Sh. R. A Ladder of Citizen Participation. JAIP. 1969. Vol. 35. №. 4. P. 216–224.

2. Haughton G. Community Economic Development. Printed in the United Kindom for the Stationary Office by Albert Gait Ltd. Routledge, 2002. 276 p.
3. Shragge E. «The Politics of Community Economic Development». Community Economic Development: In Search of Empowerment. Montreal: Black Rose Books, 1993. 237 p.

В. Бортніков – доктор політичних наук,
професор кафедри політології та публічного
управління ВНУ імені Лесі Українки

Методологія: принципи, підходи та методи

Методологія є вченням про принципи, форми і способи пізнавальної діяльності. Але не лише. Під методологією розуміється й певний цілісний світогляд, уявлення про світ, що можуть бути матеріалістичними або ідеалістичним, побудованими на певній ідеології, доктрині або системі цінностей тощо. Такою була методологія позитивізму, класичного лібералізму, марксистська методологія та ін.

У наш час можна виділити три рівні в методології наукового пізнання. На першому рівні панує філософський рівень аналізу наукового пізнання. Наукове пізнання розглядається тут як елемент більшої широкій системи – пізнавальної діяльності людини по відношенню до об'єктивного світу. Загальнонауковими поняттями цього рівня методології є об'єктивність світу, можливість його наукового пізнання, матеріалістична діалектика та ін.

Другий рівень методології надає умови та критерії науковості, розробляє мову науки, загальні методи дослідження.

Третій – «прикладний» рівень методології, передбачає розробку різних стандартів, типових методик, робочих інструкцій, що регламентують наукову дослідницьку діяльність. До них відносяться вибір зразків, еталонів виміру тощо.

Крім цього система методології включає категорії, принципи, норми, цінності, парадигми, теорії.